

російськими військовими українських територій (або виведення військ державою-агресором), а також відновлення української влади і законодавства на таких територіях. Унікальна гібридна природа російської військової агресії проти України сприяє напрацюванню спеціальних правил для подолання її наслідків та недопущення у майбутньому.

В Україні відбувається ряд доленосних для майбутнього держави процесів. З одного боку – військове вторгнення, якому надається відсіч, а з іншого – міжнародний фронт, який наразі пов'язаний з процесом отримання Україною статусу кандидата в члени ЄС, що тягне за собою впровадження системних реформ. Зрештою є багато питань, які маємо вже зараз вирішувати, наближаючи нашу перемогу. У контексті постконфліктного врегулювання в Україні слід розробити на державному рівні дорожню карту першочергових дій післявоєнного періоду. В цьому зв'язку міжнародне та конституційне право йдуть пліч-о-пліч та консолідується з метою якнайшвидшого повернення України до мирного, безпечного, європейського життя.

Список використаних джерел:

1. United Nations Peacekeeping. Accessed at: <http://www.un.org/en/peacekeeping/issues/ddr.shtml> (Цит. за: Припинення і постконфліктне сепаратистських конфліктів: іноземний досвід і висновки для України. Аналітична записка).
2. Припинення і постконфліктне врегулювання сепаратистських конфліктів: іноземний досвід і висновки для України. Аналітична записка URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-12/separ_konfl-66377.pdf
3. Vincent Chetail. Post-Conflict Peacebuilding: A Lexicon. – Oxford, 2009. – P.15.
4. Більше ніж суто правові механізми. В Україні активізується робота над перехідним правосуддям / Юридична газета онлайн (10.06.2021) URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/bilshe-nizh-suto-pravovi-mehanizmi-v-ukrayini-aktivizuyetsya-robota-nad-perehidnim-pravosuddyam.html>

Дробуш Ірина

*Національний університет «Острозька академія»,
завідувачка кафедри державно-правових дисциплін,
доктор юридичних наук, професор*

Українська національна ідея та її втілення в Конституції України

Українська національна ідея відображає основні національні інтереси та визначає подальший, найбільш оптимальний напрям розвитку країни в довгостроковій перспективі. Національна ідея – акумулятор прогресивних ідей, гасел, цінностей, рушій національного прогресу, основа національної само суверенізації. Вона становить платформу національної ідеології, визначає теоретичні засади національної свідомості. Національна ідея – духовна основа життєдіяльності нації, система соціокультурних координат, яка задає їй світоглядні та цілепокладаючі орієнтири, визначає ціннісні орієнтації[1, с.264]; «це те, що об'єднує на переломних, критичних етапах історії, пробуджує у ньому героїзм, готовність до подвигу, жертвовність в ім'я важливої і навіть великої (у народному розумінні) мети»; це незалежність (самостійність), державність, соборність. На цих трьох китах базується одвічна українська «мрія» і невмируща національна ідея» [2, с. 96].

При цьому варто погодитись з баченням національної ідеї як підґрунтя народження і функціонування еліти суспільства, яка повинна бути завжди спрямована в майбутнє. Як зауважує проф. М.В.Томенко «вдало сформульована й успішно здійснена, вона стає джерелом сили для народу, підносить його у світовому співтоваристві. Відсутність національної ідеї чи її фрагментованість, невизначеність того, яку долю хоче мати народ і для чого він існує, відсутність широкої підтримки ідеї у всіх верств суспільства, брак її лідерів – все це разом гальмує національний розвиток народу, послаблює його духовні сили, применшує внесок до світової культури і, в остаточному підсумку, дозволяє з легкістю при нагоді асимілювати його більш сильними націями. Зазвичай, цього не вдається компенсувати ні правами людини, ні загальнолюдськими цінностями, ні будь-якими іншими подібними цінностями» [3, с.138 - 139].

Аналізуючи поняття та сутність національної ідеї варто наголосити на тому, що це не просто проголошення певних гасел, досить часто популістських, гра політиків на уподобаннях їх електорату, а довгострокова стратегія розвитку держави та громадянського суспільства.

Як правило, саме в Преамбулі Конституції (як акта установчої влади народу) визначаються пріоритетні цілі нації, які можна вважати національною ідеєю. Для прикладу можна проаналізувати Преамбулу Конституції США 1787 року, в якій визначені пріоритетні цілі нації, а саме: згуртованість нації, зміцнення зв'язку між штатами і федеральним урядом; захист проти вторгнення; процвітання нації; гарантування справедливості і миру; захист свобод нині й у майбутньому.

В Преамбулі Конституції України теж йдеться про уявлення українського народу щодо найдосконалішої моделі свого національно – державного устрою. Саме дбаючи про забезпечення прав та свобод людини та гідних умов її життя, піклуючись про зміцнення громадянської злагоди на землі України та підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України, прагнучи розвивати і зміцнювати демократичну, соціальну, правову державу в ст.1 зазначається той дороговказ, яким має слідувати та розвиватись держава. А побудова України як суверенної та незалежної, демократичної, соціальної, правової держави визначає зміст національної ідеї (новий стратегічний курс держави, нова ідеологія розвитку суспільства).

При цьому варто погодитись з проф. О. Ющиком, який стверджує про те, що національна ідея сприймається у значенні об'єктивної дійсності не як формула довільно обраної «мети» («європейське життя», «держава загального добробуту»), а у сприйнятті її як необхідного засобу поступального прогресивного розвитку країни. «Національна ідея – не уявний пункт призначення, якого необхідно прагнути коли - небудь дістатися, а той орієнтир, завдяки якому чітко визначаються координати руху та його належний спосіб»[4].

Координатами такого руху та якісними орієнтирами є суверенна і незалежна держава, в якій панують народовладдя, соціальна справедливість та законність. Однак, конституційні положення є доволі абстрактними та потребують певної конкретизації. Так, важливим є визначення на законодавчому рівні засад внутрішньої та зовнішньої політики, які є основоположними в процесі реалізації національної ідеї. Так, Закон України «Про засади внутрішньої та і зовнішньої політики» (остання редакція 2018 р.)[5] визначає засади внутрішньої політики України у сферах розбудови державності, розвитку місцевого самоврядування та стимулювання розвитку регіонів, формування

інститутів громадянського суспільства, національної безпеки і оборони, в економічній, соціальній і гуманітарній сферах, в екологічній сфері та сфері техногенної безпеки, а також засади зовнішньої політики.

Разом з тим, ряд положень були лише декларативними та доволі далекими від реалізації. Зокрема, ст. 2 зазначеного Закону визначає основні принципи внутрішньої та зовнішньої політики. Першим таким принципом зокрема є пріоритетність захисту національних інтересів; верховенство права, забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина; відкритість та прозорість процесів підготовки і прийняття рішень органами державної влади та органами місцевого самоврядування; свобода, соціальна справедливість і творча самореалізація, участь громадян в управлінні державними і суспільними справами; соціальне партнерство та громадянська солідарність.

На жаль, можемо привести інші приклади, які демонструють небажання влади виконувати волю народу, повне її ігнорування, що й призвело до протистояння представників державної влади та громадянського суспільства. Маємо досвід Помаранчевої революції, причиною якої стали масові фальсифікації результатів голосування на виборах Президента України та Революції гідності (ігнорування волі народу щодо євроінтеграції України).

Також однією з засад внутрішньої політики у сфері формування інститутів громадянського суспільства є підвищення ролі та відповідальності політичних партій, сприяння політичній структуризації суспільства на засадах багатопартійності, створення умов для забезпечення широкого представництва інтересів громадян у представницьких органах влади, що фактично трансформувалось у пошуки та модернізацію виборчої системи, яка вигідна правлячій еліті в Україні, протистояння з представниками громадянського суспільства у запровадженні пропорційної системи з преференціями, збільшення кількості проросійських партій тощо.

Тому цілком виправдано і слушно Президент України 20 березня ввів у дію рішення РНБО про припинення діяльності низки проросійських партій, серед них і ОПЗЖ, «Наші» та «Партія Шарія». Загалом 11 політичних партій[6], а згодом внесені зміни до деяких законодавчих актів України щодо заборони політичних партій[7]. Однак, представники депутатської фракції ОПЗЖ не втратили депутатських мандатів, натомість створили депутатську групу «Платформа за життя та мир». Аналогічною проблемою є й діяльність депутатів проросійських партій в місцевих радах. У Парламенті зареєстрований законопроект № 7476 про внесення змін до деяких законів України щодо наслідків ухвалення судом рішення про заборону політичної партії для статусу депутатів місцевих рад. Законопроект пропонує запровадити: однією з підстав дострокового припинення повноважень депутата місцевої ради є набрання законної сили рішенням суду про заборону діяльності політичної партії, від якої він висувався та був обраний, а також його входження до депутатської фракції місцевої організації політичної партії, діяльність якої заборонено за рішенням суду, що набрало законної сили. При цьому, у таких випадках заміщення депутата не здійснюється, а відповідний депутатський мандат залишається вакантним; повноваження сільської, селищної, міської, районної в місті, обласної ради достроково припиняються у разі дострокового припинення повноважень більше ніж половини депутатів від загального складу ради з підстави заборони політичної партії. У таких випадках, парламент призначає позачергові вибори відповідно до Закону про місцеве самоврядування та Виборчого кодексу; у разі дострокового припинення повноважень більше ніж половини депутатів від загального складу ради у

зв'язку із заборною політичної партії, у районах, областях, на територіях територіальних громад, де введено воєнний стан або в районі проведення бойових дій, до проведення першої сесії новообраної ради утворюються військові або військово-цивільні адміністрації. Така заборона проросійських партій, які здійснюють антиукраїнську діяльність або пропагують колабораціонізм буде ефективним захистом демократії, суверенітету та незалежності України.

Виходячи з вище зазначеного, вважаємо, що в умовах війни відбулася не лише консолідація української нації, переоцінка людських цінностей, а й створено справжнє підґрунтя для реалізації національної ідеї як в теорії, так і в практичній площині, вийшовши за межі України та втілюючи волю народу щодо активізації (після надання статусу кандидата) необхідних дій щодо вступу в ЄС.

Список використаних джерел:

1. Нагорна Л.П. Національна ідея. Енциклопедія історії України: Том 7/ Редкол.: В.А. Смолій та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во «Наукова думка», 2010. 728 с.
2. Шайгородський Ю.Ж. Політика: взаємодія реальності і міфу / Шайгородський Ю.Ж. К.: Знання України, 2009. 400 с.
3. Томенко М.В. Національна ідея як елемент політико-правової легітимації суспільства. *Право і громадянське суспільство*. 2013. № 1 (2). С.132 – 157.
4. Ющик О. Національна ідея: що це? (від утопії до теорії і практики). *Голос України*. 2021. 06 лют. URL: <https://golos.com.ua>
5. Про засади внутрішньої та і зовнішньої політики: Закон України від 01 липня 2010 р (редакція від 08.07.2018 р). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
6. РНБО призупинила діяльність низки партій, зокрема ОПЗЖ та «Партії Шарія». URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelensky-rnbo-nyzka-partii/31761657.html>
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони політичних партій: Закон України від 03 травня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

Євстігнєв Андрій

*член Центральної виборчої комісії,
Навчально-науковий інститут права
КНУ імені Тараса Шевченка,
професор кафедри конституційного права,
доктор юридичних наук, доцент*

Опитувальник щодо членства України в ЄС: окремі питання відносно організації і проведення виборів

23 червня 2022 року Європейською радою було прийнято без перебільшення історичне та екзистенційне рішення щодо надання Україні статусу кандидата в члени Європейського Союзу [1].

Безумовно, що це рішення, значення та наслідки якого будуть аналізувати не одне покоління українців та європейців, є важливим кроком підтримки та стимулювання нашої держави і її героїчного народу, які ведуть боротьбу за цінності всієї розвиненої частини людства із російською тиранією.